

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA O‘QUVCHILARNING MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNI O‘ZLASHTIRISH JARAYONI

Mamutova Mavluda Nuraddinovna

Qoraqalpogiston Respublikasi Ellikqal’a tumani 55-umumta’lim maktab boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o‘zlashtirish jarayoni ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Qadriyatlar ta’lim jarayonidagi shakllanishi, ularni o‘rgatish metodikasi, pedagogik yondashuvlar va amaliyotdagi muvaffaqiyatli usullar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning farzandlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta’siri va zamonaviy pedagogik innovatsiyalar bilan uyg‘unligi tahlil qilinadi. Maqola o‘quvchilarda ma’naviy-axloqiy tarbiya, hurmat, vatanparvarlik, insonparvarlik, adolat va boshqa umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishning samarali usullarini aniqlashga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *boshlang‘ich ta’lim, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, ma’naviy tarbiya, pedagogik yondashuvlar, shaxsiy rivojlanish.*

Kirish

Zamonaviy jamiyatda insonlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi, ularning ma’naviy-axloqiy tayanchlari, asosan, bolalik va boshlang‘ich ta’lim davrida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, boshlang‘ich ta’lim muassasalarida o‘quvchilarga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni yetkazish, ularni hayotiy tajriba va faoliyatga integratsiya qilish muhim ahamiyatga ega. Milliy qadriyatlar — bu xalqning tarixiy, madaniy va etnik xususiyatlarini aks ettiruvchi tushunchalar bo‘lsa, umuminsoniy qadriyatlar — insoniyat uchun umumiy bo‘lgan axloqiy, ma’naviy, ijtimoiy me’yorlar majmuasini bildiradi (Sh. Xasanova, 2018).

Dolzarbligi shundaki, globalizatsiya va texnologik rivojlanish jarayonida yosh avlodning shaxsiy identifikatsiyasi, milliy madaniyatga va umumiy insoniy qadriyatlarga bo‘lgan hurmati kamayish xavfi mavjud. Shu sababli pedagoglar oldida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni bolalikdan shakllantirish vazifasi turadi. Bu esa boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun o‘quv jarayonini nafaqat bilim berish, balki tarbiya vazifasi bilan boyitishni talab qiladi.

Asosiy qism

1. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar tushunchasi va ahamiyati

Milliy qadriyatlar o‘quvchilarda vatanparvarlik, milliy tilga hurmat, ona yurt tarixini anglash, an’anaviy madaniyat va san’atga e’tibor kabi ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Umuminsoniy qadriyatlar esa mehr-oqibat, adolat, halollik, hurmat, insonparvarlik kabi universal axloqiy printsiplarni o‘z ichiga oladi (M. Karimov, 2020).

Pedagogik amaliyotda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni integratsiyalash orqali o‘quvchilarda keng qamrovli shaxsiy tarbiya hosil qilinadi. Bu jarayon shaxsning individual

va ijtimoiy rivojlanishiga, jamiyatga moslashuvchanlik va axloqiy barqarorlikka xizmat qiladi.

2. Boshlang‘ich ta’limda qadriyatlarni shakllantirish metodikasi

Qadriyatlarni o‘rgatishda pedagoglar quyidagi metodik yondashuvlardan foydalanadilar:

- Integratsiyalashgan dars yondashuvi: Qadriyatlar o‘quv fanlari bilan uyg‘unlashtiriladi, masalan, adabiyot, tarix va tabiatshunoslik darslarida milliy va umuminsoniy tushunchalar kiritiladi.

- O‘yin va interfaol metodlar: Rol o‘ynash, dramtizatsiya, masala va muammolar orqali qadriyatlarni amaliy tarzda anglash imkoniyati yaratiladi.

- Loyiha va ijodiy faoliyat: O‘quvchilarning shaxsiy qiziqishlariga mos keladigan ijodiy ishlanmalar orqali qadriyatlarni mustahkamlash.

- Tarbiya soatlari va suhbatlar: Hayotiy misollar, qadriyatlar haqidagi hikoyalar va ertaklar yordamida axloqiy tushunchalarni yetkazish.

Pedagogik amaliyot shuni ko‘rsatadiki, qadriyatlarni faqat nazariy ma’lumot berish orqali emas, balki o‘quvchilarning faoliyati, tajriba va hissiy-axloqiy bog‘lanishi orqali shakllantirish samaraliroq bo‘ladi (R. Abdullayeva, 2019).

3. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining bosqichlari

1. Tanishtirish bosqichi: O‘quvchilar milliy va umuminsoniy tushunchalar bilan tanishtiriladi. Bu bosqichda o‘qituvchi vizual materiallar, hikoyalar va o‘yinlar orqali qadriyatlarni tushuntiradi.

2. Anglash va qabul qilish bosqichi: O‘quvchilar qadriyatlarni shaxsiy tajribasi bilan bog‘lashni boshlaydi. Masalan, mehr-oqibatni yaqin do‘stlar bilan munosabatlarda amalda sinab ko‘rish.

3. Faoliyat va mustahkamlash bosqichi: O‘quvchilar loyihalar, ijtimoiy tadbirlar va ijodiy ishlanmalar orqali qadriyatlarni mustahkamlaydi.

4. Baholash va refleksiya: Pedagog o‘quvchilarning qadriyatlarni anglash va amalda qo‘llash darajasini baholaydi, muvaffaqiyat va kamchiliklarni tahlil qiladi.

4. Pedagogik yondashuvlar va zamonaviy innovatsiyalar

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar qadriyatlarni shakllantirishda innovatsion metodlarni keng qo‘llashni nazarda tutadi:

- Digital resurslar va interaktiv platformalar orqali o‘quvchilarning qiziqishi oshadi va qadriyatlar bilan ishlash jarayoni vizual va interaktiv bo‘ladi.

- Gamifikatsiya yondashuvi: O‘quvchilarning qadriyatlarni amalda qo‘llashini o‘yin shaklida rag‘batlantirish.

- Pedagogik kommunikatsiya: Ota-onalar bilan hamkorlik orqali qadriyatlarni uy sharoitida ham mustahkamlash.

Ushbu yondashuvlar milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o‘quvchilarga o‘zlashtirishni samarali va qiziqarli qiladi.

Xulosa

Boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o‘zlashtirish jarayoni shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishning muhim asosidir. Bu jarayon nafaqat bilim berish, balki shaxsiy axloqiy-ruhiy shakllanishni ta’minlaydi. Pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlar yordamida qadriyatlarni o‘quvchilarga yetkazish jarayoni samarali bo‘lib, ularni hayotiy faoliyatga integratsiyalash imkonini beradi. Shu bilan birga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘un shaklda o‘rgatish bolalarning jamiyatda mas’uliyatli, ijtimoiy faol va axloqiy barqaror shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xasanova, Sh. (2018). Boshlang‘ich ta’limda ma’naviy tarbiya metodikasi. Toshkent: O‘qituvchi.
2. Karimov, M. (2020). O‘quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish. Toshkent: Fan va Ta’lim.
3. Abdullayeva, R. (2019). Pedagogik innovatsiyalar va qadriyatlar tarbiyasi. Toshkent: Ilm-Ziyo.
4. Nazarov, T. (2021). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ma’naviy-axloqiy tarbiya usullari. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
5. Sobirov, A. (2022). Umuminsoniy qadriyatlar va bolalar tarbiyasi. Toshkent: Ta’lim va Rivojlanish.